

« Sosialdemokratiet er grunnleggende pragmatisk og resultatorientert, både i politiske vurderinger og arbeidsmåte. I motsetning til de tenkemåter som har preget den mer teoretisk forpliktete venstresiden vil sosialdemokratiet være åpent for at samfunnet ofte vil forandre seg på uventede måter, og at verktøyene må tilpasses deretter. Her ligger også sosialdemokratiets styrke og politiske relevans.

Øyvind Bratberg og Dag Einar Thorsen. **Kronikk, side 20** ▶

Faren for sultkrise er størst i land som satser på råvareproduksjon.

Matvareboblen

Erik S. Reinert
KRON OG MYNT

Noen såkalt primitive folkeslag i Stillehavet hadde ulike byttesystemer for ulike varer. Dagligvarer – slik som fisk, grønnsaker og bruksgjenstander – ble byttet seg i mellom, mens prestisjefylte varer som smykker eller kanoer inngikk i et annet byttesystem som var mer seremonielt av natur. Luksusgjenstander ble altså sjelden byttet mot det daglige brød. Varer som ga eieren prestisje og prestisjeløse varer befant seg i to ulike verdissfærer som ikke var i kontakt med hverandre.

Inntil nylig hadde vi et slikt skille mellom matprodukter og energiprodukter. Selv om både kategorien mat og kategorien energi ble priset i penger, var forbruket av de to varegruppene skilt som nyttevarer fra fra prestisjevarer på Stillehavsoyene. Når mat nå kan brukes til bio-brensel er vi plutselig i en situasjon som tilsvarer at velstående beboere på Stillehavsoyene skulle skape hungerskatastrofer ved å gjøre om mat til smykker.

Prisen på ris er steget med over 100 prosent på kort tid, og prisene på maisbaserte produkter, som er hovedingrediensen i fattige meksikaneres diett, har opplevd en lignende prisstigning. Dette kan få uventede konsekvenser: når prisen på det billigste av alle matprodukter stiger, vil dette få så store konsekvenser for fattige menneskers økonomi at de er nødt til å kutte ned på forbruket av dyrere matvarer, for eksempel kjøtt. At prisen på ris og maismel stiger vil da få den perverse konsekvens at etterspørselen etter disse produktene vil stige, ikke synke som man vanligvis ville antatt. Dette blir de eneste matvarene de fattige får råd til. Alfred Marshall kalte varer som oppfører seg slik for «Giffen-varer», etter Robert Giffen som beskrev fenomenet.

Mot Giffen-varene de fattige trenger for å overleve står Veblen-varene (som dyre biler), produkter der etterspørselen øker ettersom prisen stiger, nettopp fordi en høy pris gir høy prestisje og dermed viser at de er verdt den høye prisen. Denne gruppen produkter har fått sitt navn etter den norsk-amerikanske økonomen Thor-

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

stein Veblen som beskrev «brautende forbruk» (conspicuous consumption) av luksusvarer som en vesentlig del av det mennesker higer etter når deres primære behov er nådd. På Stillehavsoyene hadde de altså et slags tabu mot å bytte Giffen-varer (livsnødvendigheter) mot Veblen-varer (luksusvarer). Vår globale økonomi har nå en gang for alle brutt dette tabuet; drivstoff til den rike verdens luksursforbruk av ulik grad er i ferd med å konkurrere direkte med de fattigstes mat.

Det er neppe tilfeldig at eksplosjonen i matvarepriser skjer akkurat nå. Luften slapp ut av børsboblen rundt årtusenskiftet ved at det ble skapt en boligboble, og samtidig vokste derivatmarkedene og ga oss etter hvert en subprime-

(asset inflation) både i Veblen-varer (biler som bruker mye bensin) og i Giffen-varer (billige matvarer). Det er slett ikke nødvendig at det spises så mye mer ris nå enn for ett år siden, forventningen om at det skal spises mer ris – kombinert med enorme mengder spekulativ kapital – er i seg selv tilstrekkelig til å sette i gang en prisstigning som gjennom en Giffen-effekt øker etterspørselen (uten at jeg påstår et dette er den eneste mekanismen vi nå opplever).

Hva skal vi så gjøre med dette? På Jeff Sachs' «State of the Planet»-konferanse i New York nylig fikk jeg den samme Sachs på nakken fordi jeg i mitt innlegg hevdet at den eneste måten å hindre sult på er å diversifisere fattige økonomier vekk fra ensidig spesialisering på jordbruk. 500 års historisk erfaring viser at det kun er via denne omveien, å diversifisere et lands økonomi vekk fra ensidig råvareproduksjon, at man avskaffer sult. Hungersnød forekommer kun i land som nesten utelukkende er spesialisert på jordbruksproduksjon. Jo lavere prosent landbruket utgjør av et lands økonomi, desto større sjans er det for at innbyggerne dør av å spise for meget. Dagens strategi med å forsterke fattige lands komparative fortrinn i råvareproduksjon gjør bare vondt verre. Som med subprime-krisen kommer vi til å se at de spekulative inntektene er private, mens kostnadene – den voldsomme nødhjelpen vi kommer til å se – veltes over på samfunnet.

Erik S. Reinert
siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).
ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Massakre

Vålerenga ledet 3-0 over Viking i Stavanger, og vant med nød og neppe 3-2. Af-tenposten beskriver Viking-trener Uwe Rösler's opphenting:

Han sendte spillerne på gresset fire minutter før annen omgang ble blåst i gang og periodevis ble de siste 45 minuttene en ren massakre av gjestene. Akkurat på samme måte som Vålerenga hadde massakrert Viking før hvilen.

Etter dobbel massakre («mysteri av flere (verge-løse) mennesker på én gang») på nitti minutter, må det ha vært god plass i dusjen.

Døgnet rundt

Fremskrittspartiet skal ha landsmøte på Gardermoen, og partiets hjemmeside har trøst til dem som ikke får vært til stede:

Fortvil ikke: frp.no sender døgkontinuerlig web-tv spekket med livesending, intervjuer og reportasjer.

Vi ser særlig fram til livesending fra de små timer.

Gode navn I

SVs bestrebelse for å få Norge til å kjøpe svensk jagerfly, har inspirert en leser til følgende kompromissforslag mellom Gripen og Joint Strike Fighter:

Grip Jointen.

Flyvende kompromiss

Gode navn II

Daglig leder ved ølutsalget i Sogndal heter rett og slett Nils M. Øines

Gi gass

Klimaproblematikken har nå nådd Nettavisens redaksjon. **Gi gass – spar drivstoff** er deres råd til leserne.

Hva med å sette igjen bilen hjemme?

Gi heller gass med sykkel

teppet@klassekampen.no